

Блок IV

ВИМІРИ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

• ДЖЕРЕЛО 40 Візуальні матеріали. Фото

Етнічна ідентичність

• ДЖЕРЕЛО 41 Візуальні матеріали. Фото

Професійна ідентичність

• ДЖЕРЕЛО 42 Візуальні матеріали. Фото

Культурна ідентичність

• ДЖЕРЕЛО 43 Візуальні матеріали. Фото

Вікова ідентичність

👉 ЗАВДАННЯ ТА ЗАПИТАННЯ

- 1 Уважно розгляньте візуальні матеріали з Джерела 40. За якими ознаками можна визначити причетність людей до певної нації?
- 2 Які професійні групи представляють люди, зображені на фото з Джерела 41?
- 3 Чи мають спільні риси представники однієї субкультури? Як можна з'ясувати, що людина представляє певну субкультуру? Які ще субкультури, крім вказаних на фото (Джерело 42), ви знаєте? Чим відрізняються їх представники?
- 4 Розгляньте фото з Джерела 43. Як ви розумієте, що таке «вікова ідентичність»? У чому вона може проявлятися?

А. ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ІДЕНТИЧНОСТІ

• ДЖЕРЕЛО 44 Думка дослідника

Якщо хочемо зрозуміти людину, отже в тому числі і європейця, й основи її дії, мусимо вповні усвідомити собі, що вона є *animal social* тобто, що вона не виступає самостійно, осібно, відірвано, а навпаки, — в гурті, групі чи спільності. Це ствердження має рівно зобов'язуючу силу для індивідуалістичного чи колективістичного світосприйняття [...] Зокрема людина з розвиненим розумінням реалізму, отже європейець, мусить достосувати свою дію до дії інших, якщо хоче взагалі мати змогу проявитися.

Янів В. Психологічні основи окциденталізму / Упоряд. і підгот. М. Шаповал. — Мюнхен, 1996. — 204 с.

• ДЖЕРЕЛО 45 Думка дослідника

Французи й британці — меншою мірою також німці, росіяни, іспанці, португальці, італійці та швейцарці — мають тривалу традицію того, що я називаю орієнталізмом, маючи на увазі такий собі специфічний спосіб сприйняття Сходу, опертий на ту виняткову роль, яку Схід відіграє в західноєвропейському досвіді. Схід не тільки сусидить із Європою; саме там були розташовані найдавніші, найбільші і найбагатші європейські колонії, він також — джерело її цивілізацій та мов, її культурний суперник, він є для неї найзмістовнішим образом Іншого, до якого найчастіше звертаються. Крім того, Схід допоміг визначити Європу (або Захід) як свій контрастний образ, контрастну ідею, особистість, контрастний досвід.

Саїд, Едвард В. Орієнталізм / Пер. з англ. В. Шовкун. — К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. — С.11.

Б. КУЛЬТУРНИЙ ВИМІР ІДЕНТИЧНОСТІ

• ДЖЕРЕЛО 46 Думка дослідника

Хоча головні компоненти національної ідентичності, як-от культура, мова, національні символи, герої, ритуали, священні місця, спогади, традиції і способи життя, індивіди засвоюють і емоційно насичують, аналогічний процес, пов'язаний із космополітичною ідентичністю, поки що не відбувся. Можлива космополітична ідентичність могла б з'явитися тільки в суспільствах, наділених складними телекомунікаціями та мережами інформаційних технологій, які уможливають миттєву взаємодію між народами світу.

Гібернау М. Ідентичність націй. — К.: Темпора, 2012. — С. 226.

В. ІСТОРИЧНИЙ ВИМІР ІДЕНТИЧНОСТІ

• ДЖЕРЕЛО 47 Громадська позиція

Ми, галицькі українці, належимо до великого українського народу, який говорить однією мовою... Наш народ був колись самостійний, ... мав свою літературну мову, свої власні закони, своїх власних правителів, одними словом: був у добробуті і силі. Через несприятливі умови і політичні нещастя розпався наш великий народ, втратив свою самостійність і прийшов під чужу владу.

З першої відозви Головної руської ради (10 травня 1848 р.) // Сарбей В. Г. Хрестоматія з історії України XIX — початок XX ст.: Навч. посіб. для 9 кл. — К.: Генеза, 2000. — 272 с.

• ДЖЕРЕЛО 48 Думка дослідника

Е.Сміт визначає націю як «названу людську спільноту, що живе в рідному краєві, має спільні міфи, спільну історію, спільну національну культуру, єдину економіку й єдині права та обов'язки для всіх її представників».

Сміт Е. Націоналізм. Теорія, ідеологія, історія. — Київ, 2004. — С. 20.

Г. ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ВИМІР ІДЕНТИЧНОСТІ

• ДЖЕРЕЛО 49 Громадянська позиція

Модерна нація може бути визначена як територіально означена спільнота людей, що поділяють певний варіант модерної культури та яких пов'язує між собою сильне почуття єдності й солідарності; спільнота, відзначена чіткою історичною закоріненою свідомістю національної ідентичності, яка має або прагне мати власне політичне самоврядування.

Симонс-Симонолевич К. Поняття нації: спроба теоретичного пояснення // Націоналізм. Антологія. — Київ, 2000. — С. 545.

• ДЖЕРЕЛО 50 Громадська позиція

Самостійна суверенна Україна, соборна, єдина і неподільна, від Сяна до Кубані, від Карпат до Кавказу, вільна серед вільних, рівна серед рівних, без пана і хама, в майбутньому без класової боротьби [...] Україна для українців, тобто для тих, які визнають себе за українців [...] Культура нації: своя наука, своя краса, своя совість, свій розум, своя правда, свій бог.

З програми «Братства Тарасівців» // Турченко Ф., Марочко В. Історія України. Кінець XVIII — початок XX ст.: Підручник для 9 кл. загальноосвітн. навч. закладів. — К.: Генеза, 2005. — 352 с.

• Джерело **51** **Громадська позиція**

Наша нація в своєму історичному розвитку часто була не солідарною між окремими своїми частинами, але нині весь колір української нації у всіх частинах України живе однією думкою, однією мрією, однією надією: «Одна, єдина, неподільна, вільна, самостійна Україна від Карпат і до Кавказу».

3 брошури «Самостійна Україна» М. Міхновського // Турченко Ф., Марочко В. Історія України. Кінець XVIII — початок XX ст.: Підручник для 9 кл. загальноосвітн.навч.закладів. — К.: Генеза, 2005. — 352 с.

• Джерело **52** **Думка дослідника**

У космополітичній ідентичності сентиментальну прив'язаність до національної території слід замінити прив'язаністю до всієї планети.

Гібернау М. Ідентичність націй. — К.: Темпора, 2012. — С. 228.

• Джерело **53** **Думка дослідника**

Поняття «землянин» не може більше залишатися прерогативою наукової чи ненаукової фантастики. Воно повинно ґрунтовно увійти у сферу повсякденної свідомості. Призупинити руйнацію планети — важливе завдання та жорсткий імператив сучасної епохи. Невипадково зараз ведеться розробка «Хартії Землі» — аналогу «Декларації прав людини», — покликаної сформува-ти права біосфери та визначити механізми її захисту.

Силами ентузіастів почала складатися і реалізовуватися міжнародна програма глобального навчання, що охоплює у тій чи іншій мірі багато країн. Вона покликана у доступній формі розповісти дітям про проблеми, що постали перед нашою планетою, виховувати у них екологічну свідомість, знайомити з життям різних народів світу, оскільки «лише у темряві всі виглядають загрозливо», тож взаємне незнання, нетерпимість породжують недовіру та конфронтацію, перешкоджаючи плідній взаємодії усіх життєвих сил планети з метою її порятунку та облаштування.

Суперфин Л. Г. Глобальное и национальное: Специфика взаимодействия глобальных и национальных факторов современного исторического процесса. — М.: Институт экономики РАН, 2003. — 169 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.krotov.info/libr_min/18_s/up/erfin_1.htm.

• Джерело **54** **Думка дослідника**

Руйнування одвічного стереотипу про безкрайність земних просторів, відносно невеликі розміри нашої планети, що реально проглядаються з космосу, її «загубленість» у безкрайніх просторах світобудови і вразливість сприяють

формуванню самосвідомості людей як мешканців «спільного дому», поєднаних однією долею. Невипадково все частіше використовуються образи Землі як «глобального села», човна, ковчегу у безкрайньому морі, острова в океані Всесвіту. Але особливо популярним стало порівняння нашої планети з космічним кораблем, що здійснює свій сповнений небезпек політ. «Ми мандруємо разом, як пасажери невеличкого космічного корабля, і ми себе можемо зберегти лише завдяки старанності, праці та, як б сказав, любові до нашого не дуже міцного корабля», — так сформулював цю думку у 1960-ті рр. представник США в ООН Е. Стівенсон.

Суперфин Л. Г. Глобальное и национальное: Специфика взаимодействия глобальных и национальных факторов современного исторического процесса. — М.: Институт экономики РАН, 2003. — 169 с. [Електронний ресурс].— Режим доступу: http://www.krotov.info/libr_min/18_s/up/erfin_1.htm.

Д. ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР ІДЕНТИЧНОСТІ

• Джерело 55 Думка дослідника

Те, що український етнос впродовж віків лишався бездержавним і розчленованим, наклало виразний відбиток на його уявлення про себе і на сприйняття його іншими народами. Постійна орієнтація на роздвоєність зумовила присмак оборонності і меншовартості в українській свідомості, нечітке уявлення про власні інтереси, вибір пріоритетів за принципом «меншого зла». Приреченість на існування у складі чужих держав зумовила вакуум самоусвідомлення.

Нагорна Л. Національна ідентичність в Україні. — К.: ІПЕНД, 2002. — С. 247.

• Джерело 56 Думка дослідника

Ті, хто поділяє якусь окрему національну ідентичність, вважають, що вони формують демос, що має здатність досягати спільної волі, виражати її та діяти на її основі. [...] Натомість людська спільнота ніколи не вважала себе за єдиний демос і не діяла як такий. Можлива поява космополітичної ідентичності змінить цю ситуацію. Наголошуючи на важливості мати спільне для всіх однакове людське становище і гідність, повагу, свободу та рівність, які приписують йому, людство в своїй сукупності матиме змогу виражати себе як єдиний демос [...]. Виникнення зародкової космополітичної ідентичності згодом сприятиме створенню космополітичних інституцій із законодавчими, виконавчими та судовими повноваженнями, і такий розв'язок залежить від питань, як зробити сумісними системи цінностей конкретних національних культур і адаптувати їх до умов космополітичних принципів.

Гібернау М. Ідентичність націй. — К.: Темпора, 2012. — С. 22.

➔ ЗАВДАННЯ ТА ЗАПИТАННЯ

- 1 Прочитайте **Джерела 44–56**. Назвіть наведені у джерелах виміри ідентичності та коротко охарактеризуйте кожен з них. За якими критеріями виділено кожен з вимірів ідентичності?
- 2 Як ви гадаєте, що зумовило появу космополітичної ідентичності?
- 3 Що і як впливає на визначення національної ідентичності особистості? Чим вона відрізняється від космополітичної ідентичності?

* ТВОРЧЕ ЗАВДАННЯ

- 1 Напишіть твір-роздум на тему: **«Якою повинна бути держава, щоб її мешканець ідентифікував себе зі своєю нацією і світом одночасно?»**

➔ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО ОБГОВОРЕННЯ

- 1 Порівняйте вплив суспільно-політичних та культурних процесів імперського і радянського періодів на формування етнічної (національної) ідентичності. Знайдіть спільні та відмінні риси. Обговоріть механізми діяльності органів державного управління, які вони використовували для заборони проявів етнічної (національної) ідентичності. Наскільки об'єктивно і повно державою — як імперіями, так і Радянським Союзом — подавалася інформація про потреби націй розвивати власну культуру? Від чого це залежало?
- 2 Визначте основні види (форми) діяльності національно-культурних товариств, спрямовані на утвердження національної ідентичності. Які з них, на вашу думку, найбільш ефективні? Чи сприяла діяльність національно-культурних товариств культурному діалогу між націями? В чому це проявлялося?
- 3 Які цінності лежать в основі національної та космополітичної ідентичностей? Чи може людина одночасно бути носієм обох ідентичностей? Які переваги та недоліки має свідоме обмеження себе лише одним з видів ідентичності?
- 4 У чому полягають переваги та недоліки етнонаціональної політики сучасної незалежної України у порівнянні з радянським періодом? Наскільки держава включена в європейський простір щодо ефективної реалізації прав і свобод національних меншин?
- 5 Як узгоджувалася державна політика з національними проявами ідентичності (від імперського періоду до незалежної України)? Які суттєві зміни у національній політиці відбуваються на сучасному етапі розвитку? Як вони впливають на результати? Спрогнозуйте перспективи цього процесу.
- 6 Висловіть власні міркування з приводу питання подальшої долі національної ідентичності у глобальному просторі.

 ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- 1 Проведіть порівняльне міні-дослідження формування і розвитку національної ідентичності у XIX–XX ст. у країнах Європи (Великобританія, Іспанія, Німеччина, Італія — на вибір) та Україні.
- 2 Підготуйте регіональне дослідження, присвячене діяльності національно-культурних товариств тих національних меншин, які проживають у вашому регіоні.
- 3 Підготуйте допис у газету про цікаві акції національно-культурних товариств вашого регіону.
- 4 Запросіть представників національних меншин на культурні шкільні, міські, районні заходи. Проведіть інтерв'ю, попросіть презентувати етнічні особливості своєї національності.